

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
Правового регулювання економіки
Протокол № 9 від 06.02.2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ПРАВознавство
робоча програма навчальної дисципліни (РІНД)

Галузь знань **всі**
Спеціальність **всі**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **всі**

Статус дисципліни **вибіркова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробник:

викладач кафедри
правового регулювання
економіки

Завідувач кафедри
правового регулювання
економіки

Яніна ЧУПРИНА

Юрій ШИНКАРЬОВ

Харків
2024

ВСТУП

Правознавство це сфера знань про закономірності виникнення, розвитку та функціонування права і держави, а також їх втілення і роль у суспільстві, у свідомості людини.

Як навчальна дисципліна, правознавство – це систематизований комплекс узагальнених знань про державу і право, окремі галузі права та їхній взаємозв'язок і розвиток.

Дисципліна «Правознавство» займає одне з найважливіших місць в підготовці сучасної молоді та передбачає отримання здобувачами вищої освіти правових знань, необхідних майбутнім фахівцям для виконання своїх функціональних обов'язків і правильної орієнтації в різних правових ситуаціях.

Актуальність вивчення навчальної дисципліни «Правознавство» базується на тому, що правові основи України як правової держави підпорядковані нормам і принципам права. Тому кожен громадянин нашої держави повинен бути юридично грамотним і освіченим, розуміти свої права, обов'язки, відповідальність. Саме для цих цілей призначена навчальна дисципліна «Правознавство». Адже в якій би галузі не працював здобувач вищої освіти, він повинен знати основи трудового права, щоб правильно організувати і реалізувати своє право на працю; мати уявлення про правовий механізм, що регулює господарські зв'язки підприємств, установ і організацій; знати права і обов'язки фізичних і юридичних осіб, їх правові гарантії; з метою боротьби з правопорушеннями і запобігання злочинам йому необхідно мати уявлення про основні норми законодавства тощо. Опанування основних положень правознавства допоможе здобувачам вищої освіти набутти відповідних теоретичних знань та основних умінь, передбачених навчальною дисципліною для можливості у подальшому орієнтуватись у чинному законодавстві, працювати з нормативно-правовими актами, правильно застосовувати правові норми до конкретних практичних ситуацій, а також для захисту своїх прав та законних інтересів.

Метою навчальної дисципліни «Правознавство» є формування цілісної системи знань і навичок стосовно вітчизняної системи права, що формується на базі сучасних досягнень юридичної науки, надання знань з питань громадянства, загальної теорії суспільства та держави, держави і права, з природної сутності держави і права, їх форм, з питань співвіднесення цивільного суспільства і держави, основних прав і свобод людей і громадян України, безпосередньої і представницької демократії, форм державного і територіального устрою України, системи органів держави, місцевого самоврядування, а також засвоєння правових основ таких галузей законодавства, як конституційне, цивільне, трудове, сімейне законодавство та інших галузевих юридичних наук.

Завданнями навчальної дисципліни «Правознавство» є: формування правової свідомості та правової культури, надання допомоги здобувачам вищої освіти у з'ясуванні проблем становлення державності та правової системи

України, правового забезпечення створення засад громадського суспільства, демократичної держави соціально-правового спрямування, ознайомлення з порядком розгляду цивільних, господарських, трудових, сімейних справ; ознайомлення з механізмом захисту прав і свобод людини і громадянина, формування вмінь та навичок користування нормативно-правовими актами.

Предметом навчальної дисципліни є сфера знань про закономірності виникнення, розвитку та функціонування права і держави, правові основи окремих галузей права, їх втілення і роль у суспільстві, у свідомості людини.

Об'єктом навчальної дисципліни є правові відносини в суспільстві та в різних сферах права і життєдіяльності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних	Здатність бути критичним і самокритичним
Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	Здатність працювати в команді.
Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.	Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.	Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні засади теорії держави і права. Основи конституційного права.

Тема 1. Теорія держави і права. Основи теорії держави.

1.1. Основні теорії походження держави.

Патріархальна теорія. Теологічна теорія. Договірна (природно-правова) теорія.

Органічна теорія. Теорія насильства. Матеріалістична (класова) теорія.

1.2. Поняття, ознаки та функції держави.

Поняття держави. Загальні ознаки держави. Функції держави (зовнішні, внутрішні)

1.3. Форми держави.

Поняття форми держави. Форми державного правління (монархія, республіка). Форми державного устрою (унітарна держава, федерація). Конфедерація. Співдружність. Форми державного режиму (демократичний, авторитарний, тоталітарний).

1.4. Державний механізм та державний апарат.

Поняття механізму держави. Ознаки механізму держави. Структуру механізму держави. Поняття апарату держави. Ознаки апарату держави.

Тема 2. Теорія держави і права. Загальне вчення про право.

2.1. Походження права.

Поняття норм – звичаїв. Причини виникнення держави і права.

2.2. Поняття і ознаки права.

Поняття права. Ознаки права.

2.3. Співвідношення права і закону.

Соціальна цінність закону. Механізм контролю за змістом законів.

2.4. Поняття, ознаки і види соціальних норм, їх співвідношення з технічними нормами.

Поняття соціальних норм. Ознаки соціальних норм. Види соціальних норм за сферами дії. Види соціальних норм за регулятивними особливостями. Поняття технічних норм.

2.5. Поняття і ознаки норми права.

Поняття норми права. Специфічні ознаки норми права.

2.6. Види норм права.

Види норм права за методом правового регулювання. Види норм права за характером впливу на особу. Види норм права по субординації в правовому регулюванні. Види норм права за суб'єктами правотворчості. Види норм права

за дією у просторі. Види норм права за дією у часі. Види норм права за дією за колом осіб.

2.7. Структура норми права.

Поняття структури норми права. Гіпотеза. Диспозиція. Санкція.

Тема 3. Теорія держави і права. Джерела права. Система права.

3.1. Поняття та система джерела права.

Шляхи формування права. Типи правових систем. Види джерел права (нормативно-правовий акт, правовий прецедент, нормативно-правовий договір, правовий звичай, правова доктрина, релігійно-правова норма, міжнародно-правовий акт).

3.2. Нормативно-правовий акт як джерело права.

Поняття нормативно-правового акта. Ознаки нормативно-правового акта. Основні структурні елементи нормативно-правового акта. Види нормативно-правових актів (за юридичною силою, за сферою дії, за характером волевиявлення, за галузями законодавства, за суб'єктами нормо-творчості в Україні).

3.3. Межі дії нормативно-правових актів.

Дія нормативно-правового акту у часі. Дія нормативно-правового акту у просторі. Дія нормативно-правового акту за колом осіб. Зворотна дія закону.

3.4. Систематизація законодавства.

Поняття систематизації законодавства. Форми систематизації законодавства: облік, консолідація, інкорпорація, кодифікація.

3.5. Поняття, основні ознаки і структура системи права.

Поняття системи права. Ознаки системи права. Структурні елементи системи права.

3.6. Публічне і приватне право.

Поняття, предмет правового регулювання, ознаки та метод публічного права. Поняття, предмет правового регулювання, ознаки та метод приватного права.

3.7. Поняття галузі права.

Поняття галузі права. Види галузей права: конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне, міжнародне право та ін.

3.8. Співвідношення системи права і системи законодавства.

Відмінності між системою права і системою законодавства.

Тема 4. Теорія держави і права. Поняття законності і правопорядку. Правопорушення та юридична відповідальність.

4.1. Поняття законності і правопорядку.

Поняття законності. Ознаки законності. Принципи законності. Поняття правопорядку. Основні ознаки правопорядку. Принципи правопорядку.

4.2. Поняття, ознаки і види правової поведінки.

Поняття правової поведінки. Ознаки правової поведінки. Види правової поведінки.

4.3. Правомірна поведінка.

Поняття правомірної поведінки. Ознаки правомірної поведінки. Види правомірної поведінки (активна, звичайна (звична), пасивна та маргінальна).

4.4. Поняття, ознаки і види правопорушень.

Поняття правопорушення. Ознаки правопорушення. Види правопорушень за ступенем суспільної небезпечності (шкідливості).

4.5. Юридична відповідальність.

Поняття юридичної відповідальності. Ознаки юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності (конституційна, матеріальна, дисциплінарна, адміністративна, цивільна, кримінальна).

Тема 5. Основи Конституційного права України.

5.1. Поняття та предмет Конституційного права України.

Поняття конституційного права України. Предмет регулювання конституційного права.

5.2. Поняття та структура Конституції України.

Поняття Конституції України. Структура Конституції України. Класифікація конституції за ознаками.

5.3. Функції, принципи та юридичні властивості Конституції України.

Функції конституції. Принципи конституції. Юридичні властивості конституції.

5.4. Засади конституційного ладу в Україні.

Поняття конституційного ладу. Поняття засад конституційного ладу. Поняття суверенітету.

5.5. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні.

Поняття правового статусу людини і громадянина. Елементи інституту правового статусу людини і громадянина. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина. Конституційні права і свободи людини і громадянина. Конституційні гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

5.6. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.

Склад та структура Верховної Ради України. Функції Верховної Ради України. Компетенція Верховної Ради України.

5.7. Правовий статус народного депутата України.

Поняття правового статусу народного депутата України. Права та обов'язки народного депутата України. Основні гарантії депутатської діяльності. Припинення повноважень народного депутата України.

5.8. Конституційний статус Президента України.

Поняття глави держави. Порядок обрання Президента України. Припинення повноважень Президента України. Повноваження Президента України.

5.9. Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади України.

Поняття виконавчої влади. Система органів державної виконавчої влади в Україні. Основні завдання Кабінету Міністрів України. Склад Кабінету Міністрів України. Відставка Кабінету Міністрів України. Повноваження Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України.

Тема 6. Громадянство, правовий статус людини і громадянина.

6.1. Людина, особа, громадянин – основні риси.

Поняття та основні риси людини. Поняття та основні риси особи. Поняття та основні риси громадянина.

6.2. Поняття, складові елементи та принципи правового статусу людини і громадянина та їх конституційне закріплення.

Поняття та види правового статусу особи. Структура правового статусу особи (правосуб'єктність, конституційні принципи правового статусу людини і громадянина, громадянство, конституційна система прав свобод та обов'язків людини і громадянина, конституційні гарантії прав, свобод та обов'язків людини і громадянина).

6.3. Громадянство України: поняття, ознаки та принципи.

Принципи інституту українського громадянства. Документи, що підтверджують громадянство України. Належність до громадянства України.

6.4. Підстава набуття та припинення громадянства України.

Підстави набуття громадянства України: за народженням (філіація); за територіальним походженням; унаслідок прийняття до громадянства (натуралізація); унаслідок поновлення у громадянстві України (репатріація або реінтеграція); у результаті усиновлення; унаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування; унаслідок встановлення опіки на особою, визнаною судом недієздатною; у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини; унаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства). Припинення громадянства України. Втрата громадянства України.

6.5. Система та повноваження органів, які беруть участь у вирішенні питань щодо громадянства України.

Повноваження Президента України з питань громадянства. Повноваження комісії при Президентові України з питань громадянства. Повноваження Державної міграційної служби України та Міністерства закордонних справ України з питань громадянства.

6.6. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства.

Поняття іноземця. Поняття особи без громадянства. Принципи правового статусу іноземців та осіб без громадянства. Порядок в'їзду в Україну та виїзду з

України іноземцями та особами без громадянства. Підстави за яких в'їзд в Україну іноземців та осіб без громадянства не дозволяється. Підстави для повернення в країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства.

6.7. Правовий статус біженців.

Поняття біженця. Порядок визнання особи біженцем. Підстави для втрати статусу біженця. Обов'язки та права біженців. Надання тимчасового захисту. Права осіб, яким надано тимчасовий захист.

Змістовий модуль 2. Основні засади цивільного, трудового, сімейного права. Основи земельного та екологічного права.

Тема 7. Поняття цивільного права та цивільних правовідносин.

7.1. Поняття, предмет і метод цивільного права.

Поняття цивільного права. Основні ознаки цивільних відносин. Особисті немайнові відносини. Майнові відносини. Метод цивільного права.

7.2. Функції цивільного права.

Поняття та види функцій цивільного права.

7.3. Джерела цивільного права.

Поняття джерела цивільного права. Види джерел цивільного права: Конституція України, Цивільний кодекс України (його структура), Сімейний кодекс України, Житловий кодекс України, Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України.

7.4. Поняття цивільних правовідносин.

Поняття цивільних правовідносин. Елементи цивільних правовідносин (суб'єкти, об'єкти, зміст). Поняття дієздатності та правоздатності. Поняття речі.

7.5. Відносини власності: поняття та зміст права власності. Види форм власності.

Поняття права власності. Форми власності (власність українського народу, приватна власність, державна власність, комунальна власність). Способи набуття права власності: первісні (виготовлення нової речі; переробка (специфікація); привласнення загальнодоступних дарів природи; привласнення безхазяйної речі; привласнення рухомої речі, від якої відмовився власник; знахідка; привласнення бездоглядної домашньої тварини; скарб; набувальна давність) та похідні (правочини; договори; спадкування за законом; спадкування за заповітом; приватизація; на підставі актів органів державної влади, органів влади АРК та органів місцевого самоврядування). Припинення права власності.

Тема 8. Об'єкти і суб'єкти цивільного права.

8.1. Об'єкти цивільних прав.

Поняття об'єктів цивільних прав. Речі як об'єкти цивільних прав. Групи речей (нерухомі та рухомі речі; засоби виробництва та предмети споживання; речі подільні та неподільні; речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками; речі споживні та неспоживні; головні речі і приналежність; складові частини речі; складні речі; продукція, плоди та доходи; майно; підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші як об'єкти цивільних прав. Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Інші об'єкти цивільних прав (роботи, послуги, нематеріальні блага).

8.2. Фізична особа як суб'єкт цивільного права.

Поняття фізичної особи. Властивості фізичної особи як суб'єкта цивільних правовідносин: ім'я, вік, місце проживання, стать, стан здоров'я. Цивільна правоздатність: поняття та зміст. Цивільна дієздатність: поняття та види (частково, неповна та повна цивільна дієздатність). Обмежена дієздатність. Визнання фізичної особи недієздатною. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померло. Фізична особа – підприємець.

8.3. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права.

Поняття та ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб. Створення юридичної особи (порядок проведення державної реєстрації). Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи. Припинення юридичної особи (злиття, приєднання, поділ). Самоліквідація юридичної особи. Підстави для ліквідації юридичних осіб. Банкрутство юридичних осіб. Поняття неплатоспроможності, боржника, кредитора. Процедура розпорядження майном. Санація. Ліквідаційна процедура. Черговість задоволення вимог кредиторів.

Тема 9. Цивільні зобов'язання і договори.

9.1. Поняття зобов'язань у цивільному праві.

Поняття зобов'язання. Кредитор. Боржник. Підстави виникнення зобов'язань. Система цивільних зобов'язань. Поняття та принципи виконання зобов'язань. Передоручення виконання зобов'язань. Зміна кредитора (цесія). Місце виконання зобов'язань. Строк виконання зобов'язань. Спосіб виконання зобов'язань. Регрес.

9.2. Забезпечення виконання зобов'язань.

Способи виконання зобов'язань. Неустойка (штраф, пеня). Договір поруки. Гарантія. Завдаток. Застава. Іпотека. Заклад. Притримання речі.

9.3. Поняття та значення договору.

Поняття договору. Значення договору. Принцип свободи договору. Свобода укладання договору. Свобода вибору контрагента. Свобода вибору договору.

9.4. Види договорів.

Види договорів (за спрямованістю; за розподілом обов'язків між сторонами; за моментом укладання; за наявністю зустрічного відшкодування; за одержувачем вигоди від виконання; залежно від послідовності (етапності) досягнення цілей, які ставлять перед собою сторони, вступаючи у договірні зв'язки). Публічні договори. Договори приєднання.

9.5. Зміст договору, порядок укладання, зміни або розірвання договору.

Зміст цивільно-правового договору. Умови договору (істотні, звичайні, випадкові). Порядок укладання договору. Оферта. Акцепт. Момент укладання договору. Місце укладання договору. Форма договору. Зміна або розірвання договору. Правові наслідки зміни або розірвання договору.

Тема 10. Захист цивільних прав та інтересів. Відповідальність у цивільному праві.

10.1. Підстави та форми захисту цивільних прав та інтересів.

Поняття захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів. Підстави захисту цивільних прав та інтересів. Об'єкти і суб'єкти захисту цивільних прав та інтересів. Форми захисту цивільних прав та інтересів. Судова форма захисту. Нотаріус як суб'єкт захисту цивільних прав та інтересів (виконавчий напис).

10.2. Самозахист, як неюрисдикційна форма захисту цивільних прав та інтересів.

Поняття, ознаки самозахисту. Поняття способів захисту суб'єктивних прав та інтересів. Способи захисту цивільного права та інтересу: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльність органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

10.3. Поняття та ознаки цивільно-правової відповідальності.

Поняття та види цивільно-правових санкцій. Поняття та особливості цивільно-правової відповідальності. Значення цивільно-правової відповідальності.

10.4. Види та умови настання цивільно-правової відповідальності.

Види цивільно-правової відповідальності (часткова, солідарна, субсидіарна та ін.). Форми цивільно-правової відповідальності. Умови настання цивільно-правової відповідальності. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності (випадок; непереборна сила; вина кредитора; самозахист цивільних прав; крайня необхідність).

Тема 11. Основи сімейного права України.

11.1. Загальна характеристика сімейного права як галузі права.

Поняття сімейного права.

11.2. Основні принципи та джерела сімейного права України.

Основні принципи сімейного права. Джерела сімейного права України.

11.3. Порядок і умови укладання шлюбу.

Поняття сім'ї. Поняття шлюбу. Умови укладання шлюбу. Перешкоди до укладення шлюбу. Державна реєстрація шлюбу.

11.4. Недійсність шлюбу.

Поняття недійсності шлюбу. Підстави для визнання шлюбу не дійсним.

11.5. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя.

Поняття особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. Право на материнство (батьківство). Майнові права подружжя. Мано, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка. Право спільної сумісної власності подружжя. Об'єкти права спільної сумісної власності.

11.6. Припинення шлюбу.

Поняття припинення шлюбу. Підстави припинення шлюбу. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану. Розірвання шлюбу в суді.

11.7. Особисті немайнові та майнові права та обов'язки батьків і дітей.

Основні особисті немайнові обов'язки батьків. Права батьків щодо виховання дитини. Майнові правовідносини батьків і дітей. Зобов'язання батьків і дітей щодо утримання.

11.8. Аліменти.

Договір про сплату аліментів на дитину. Примусовий порядок сплати аліментів. Визначення розміру аліментів.

Тема 12. Основи трудового права. Трудовий договір. Припинення трудових відносин.

12.1. Поняття та предмет трудового права.

Поняття трудових відносин. Ознаки трудових відносин. Предмет трудового права. Поняття трудового права.

12.2. Джерела трудового права.

Джерела трудового права України: Конституція України, Міжнародні договори (Конвенції та Рекомендації Міжнародної організації праці), Кодекс законів про працю України (структура, новий проект Трудового кодексу), Закони з питань праці, підзаконні нормативні акти, локальні нормативні акти (правила внутрішнього трудового розпорядку, колективний договір).

12.3. Поняття та ознаки трудового договору.

Поняття трудового договору. Ознаки трудового договору.

12.4. Процедура укладання трудового договору. Оформлення трудових відносин.

Етапи укладення трудового договору: попередній (підготовчий); ініціювання укладення трудового договору; погодження змісту та форми трудового договору; оформлення укладення трудового договору; інформування працівника з питань умов праці; оформлення трудової книжки та соціальне страхування працівника. Електронна трудова книжка.

12.5. Поняття, підстави та процедура припинення трудового договору.

Поняття припинення трудового договору. Підстави для припинення трудового договору. Припинення трудового договору з ініціативи працівника. Припинення трудового договору з ініціативи роботодавця.

Тема 13. Основи трудового права. Робочий час і час відпочинку.

13.1. Поняття, ознаки та види робочого часу.

Поняття робочого часу. Основні ознаки робочого часу. Види робочого часу. Нормований робочий час. Робочий час скороченої тривалості. Робочий час неповної тривалості. Ненормований робочий час.

13.2. Процедура застосування надурочних робіт.

Поняття надурочних робіт. Особливості надурочних робіт.

13.3. Поняття, ознаки та основні види часу відпочинку.

Поняття часу відпочинку. Основні ознаки часу відпочинку. Види часу відпочинку. Перерви для відпочинку та харчування. Спеціальні перерви для обігрівання і відпочинку, які включаються у робочий час. Додаткові перерви для годування дитини. Вихідні дні. Святкові та неробочі дні.

13.4. Поняття, ознаки та класифікація відпусток.

Поняття відпустки. Основні ознаки відпустки. Види відпусток: щорічні відпустки; додаткові відпустки у зв'язку з навчанням; творча відпустка та відпустка для підготовки та участі у змаганнях; додаткова відпустка окремим категоріям громадян та постраждалим учасникам Революції Гідності; соціальні відпустки; відпустки без збереження заробітної плати.

Тема 14. Основи трудового права. Соціальне партнерство.

14.1. Поняття, ознаки, форми та рівні соціального партнерства.

Поняття соціального діалогу. Основні принципи соціального партнерства. Сторони соціального партнерства на національному, галузевому, територіальному та локальному рівнях. Національна тристороння соціально-економічна рада. Колективні переговори. Ознаки соціального партнерства.

14.2. Акти соціального партнерства у трудовому праві.

Поняття актів соціального партнерства. Ознаки актів соціального партнерства. Поняття колективних угод. Ознаки колективних угод. Поняття та

сторони генеральної угоди. Поняття та сторони галузевої угоди. Поняття та сторони територіальної угоди.

14.3. Поняття, ознаки та значення колективного договору.

Поняття колективного договору. Сторони колективного договору. Зміст колективного договору. Ознаки колективного договору.

14.4. Стадії укладення і виконання колективного договору.

Поняття укладення колективного договору. Стадії укладення колективного договору: організаційно-підготовча стадія; стадія колективних переговорів; стадія затвердження колективного договору та набрання ним чинності. Контроль за виконанням колективного договору.

Тема 15. Основи екологічного та земельного права.

15.1. Поняття та предмет екологічного права.

Поняття екології, екологічного права. Предмет екологічного права. Суб'єкти екологічного права. Принципи екологічного права.

15.2. Екологічні права та обов'язки громадян.

Поняття екологічного права людини і громадянина в Україні. Екологічні права та обов'язки громадян.

15.3. Права та обов'язки природокористувачів.

Поняття права природокористування. Спеціальне використання природних ресурсів. Суб'єкти спеціального природокористування.

15.4. Складові природно-заповідного фонду.

Поняття природно-заповідного фонду. Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

15.5. Правові засоби охорони атмосферного повітря і тваринного світу.

Нормативи у галузі охорони атмосферного повітря. Правопорушення в сфері охорони атмосферного повітря. Об'єкти тваринного світу. Види використання об'єктів тваринного світу. Охорона тваринного світу.

15.6. Правова охорона водних ресурсів.

Водний фонд України. Землі водного фонду України.

15.7. Порядок використання та охорона надр.

Поняття надр. Поняття родовищ корисних копалин. Поняття техногенних корисних копалин. Користування надрами. Права та обов'язки користувачів надр. Основні вимоги в галузі охорони надр.

15.8. Поняття та предмет земельного права.

Поняття земельного права. Суб'єкти та об'єкти земельного права. Предмет правового регулювання земельного права.

15.9. Право власності на землю, форми власності.

Поняття права власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Підстави набуття права власності на земельні ділянки громадянами України, юридичними особами, територіальними громадами, державою. Право

постійного користування земельною ділянкою. Право оренди земельної ділянки. Право земельного сервітуту.

15.10. Набуття і реалізація права на землю.

Безоплатна передача земельних ділянок у власність громадян. Підстави припинення права власності на земельну ділянку. Підстави припинення права користування земельною ділянкою.

Перелік практичних (семінарських) завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять

Назва теми	Зміст
Тема 1. Теорія держави і права. Основи теорії держави.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Основні теорії походження держави. 2. Поняття, ознаки та функції держави. 3. Суверенітет. 4. Форми державного правління. 5. Форми державного устрою. 6. Форми державного режиму. 7. Державний механізм. 8. Апарат держави.
Тема 2. Теорія держави і права. Загальне вчення про право.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Причини виникнення держави і права. 2. Поняття та ознаки права. 3. Соціальні норми: поняття, ознаки, види. 4. Норми права та їх ознаки. 5. Види норм права. 6. Структура норми права.
Тема 3. Теорія держави і права. Джерела права. Система права.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Типи правових систем. 2. Види джерел права. 3. Нормативно-правовий акт. 4. Межі дії нормативно-правових актів. 5. Систематизація законодавства. 6. Галузі права та їх види. 7. Співвідношення системи права і системи законодавства.
Тема 4. Теорія держави і права. Поняття законності і правопорядку. Правопорушення та юридична відповідальність.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Поняття законності і правопорядку. 2. Правова поведінка: поняття, ознаки, види. 3. Правомірна поведінка. 4. Правопорушення: поняття, ознаки і види.

	5. Юридична відповідальність: поняття, ознаки і види.
Тема 5. Основи конституційного права України.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Конституційне право України: поняття та предмет. 2. Конституція України: поняття та структура. 3. Функції, принципи та юридичні властивості Конституції України. 4. Засади конституційного ладу в Україні. 5. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні: права і свободи, гарантії, обов'язки. 6. Верховна рада України: склад, структура, функції, компетенція. 7. Правовий статус народного депутата України. 8. Президент України: порядок обрання, припинення повноважень, права та обов'язки. 9. Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади України: завдання, склад, повноваження.
Тема 6. Громадянство, правовий статус людини і громадянина.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Поняття та види правового статусу особи. 2. Правосуб'єктність. 3. Принципи інституту українського громадянства. 4. Документи, що підтверджують громадянство України. 5. Підстави набуття громадянства України. 6. Припинення громадянства України. 7. Втрата громадянства України. 8. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства. 9. Правовий статус біженців.
Тема 7. Поняття цивільного права та цивільних правовідносин.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Поняття цивільного права. 2. Основні ознаки цивільних відносин. 3. Функції цивільного права. 4. Джерела цивільного права України. 5. Поняття цивільних правовідносин. 6. Поняття дієздатності та правоздатності. 7. Поняття та форми власності. 8. Припинення права власності.
Тема 8. Об'єкти і суб'єкти цивільного права.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Поняття об'єктів цивільного права. 2. Речі як об'єкти цивільного права. 3. Поняття фізичної особи. 4. Види цивільної дієздатності. 5. Визнання фізичної особи недієздатною. 6. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.

	<ol style="list-style-type: none"> 7. Оголошення фізичної особи померлою. 8. Фізична особа – підприємець. 9. Поняття та ознаки юридичної особи. 10. Види юридичних осіб. 11. Створення юридичної особи. 12. Припинення юридичної особи. 13. Підстави для ліквідації юридичної особи. 14. Поняття неплатоспроможності. 15. Процедура розпорядження майном. 16. Санація. 17. Ліквідаційна процедура.
Тема 9. Цивільні зобов'язання і договори.	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття зобов'язання. 2. Поняття боржника та кредитора. 3. Поняття та принципи виконання зобов'язань. 4. Передоручення виконання зобов'язань. 5. Зміна кредитора (цесія). 6. Строк виконання зобов'язань. 7. Спосіб виконання зобов'язань. 8. Неустойка (штраф, пеня). 9. Договір поруки, гарантія, завдаток, застава, іпотека, заклад, притримання речі. 10. Поняття та значення договору. 11. Види договорів. 12. Умови договору. 13. Порядок укладання договору. 14. Акцепт, оферта. 15. Зміна або розірвання договору.
Тема 10. Захист цивільних прав та інтересів. Відповідальність у цивільному праві.	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підстави та форми захисту цивільних прав та інтересів. 2. Поняття та ознаки самозахисту. 3. Способи захисту цивільних прав та інтересів. 4. Поняття та види цивільно-правових санкцій. 5. Значення цивільно-правової відповідальності. 6. Умови настання цивільно-правової відповідальності. 7. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
Тема 11. Основи сімейного права України.	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття сімейного права. 2. Основні принципи сімейного права. 3. Джерела сімейного права України. 4. Поняття сім'ї та шлюбу. 5. Умови укладання шлюбу. 6. Перешкоди до укладання шлюбу. 7. Державна реєстрація шлюбу. 8. Підстави визнання шлюбу недійсним. 9. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя.

	<p>10. Підстави припинення шлюбу.</p> <p>11. Розірвання шлюбу.</p> <p>12. Особисті немайнові та майнові права та обов'язки батьків і дітей.</p> <p>13. Аліменти.</p>
<p>Тема 12. Основи трудового права. Трудовий договір. Припинення трудових відносин.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та ознаки трудових відносин. 2. Поняття та предмет трудового права. 3. Джерела трудового права України. 4. Поняття та ознаки трудового договору. 5. Етапи укладання трудового договору. 6. Підстави припинення трудового договору. 7. Припинення трудового договору з ініціативи працівника. 8. Припинення трудового договору з ініціативи роботодавця.
<p>Тема 13. Основи трудового права. Робочий час і час відпочинку.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та ознаки робочого часу. 2. Види робочого часу. 3. Надурочні роботи. 4. Поняття та ознаки часу відпочинку. 5. Види часу відпочинку. 6. Вихідні дні. Святкові та неробочі дні. 7. Поняття та ознаки відпустки. 8. Види відпусток.
<p>Тема 14. Основи трудового права. Соціальне партнерство.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціального діалогу. 2. Основні принципи соціального партнерства. 3. Сторони соціального партнерства. 4. Акти соціального партнерства. 5. Поняття та ознаки колективного договору. 6. Сторони колективного договору. 7. Зміст колективного договору. 8. Стадії укладення колективного договору. 9. Контроль за виконанням колективного договору.
<p>Тема 15. Основи екологічного та земельного права.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття екології та екологічного права. 2. Предмет екологічного права. 3. Суб'єкти екологічного права. 4. Екологічні права та обов'язки громадян. 5. Поняття права природокористування. 6. Природно-заповідний фонд. 7. Правові засоби охорони атмосферного повітря. 8. Правова охорона водних ресурсів. 9. Порядок використання та охорона надр. 10. Поняття земельного права. 11. Суб'єкти та об'єкти земельного права.

	12. Право власності на землю. 13. Право постійного користування земельною ділянкою. 14. Право оренди земельної ділянки. 15. Право земельного сервітуту. 16. Підстави припинення права власності на земельну ділянку.
--	--

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1. Теорія держави і права. Основи теорії держави.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Опрацювання матеріалу з використанням елементів творчості: на встановлення відповідності, виправлення помилок у поданому висловлюванні. 4. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 2. Теорія держави і права. Загальне вчення про право.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 3. Теорія держави і права. Джерела права. Система права.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 4. Теорія держави і права. Поняття законності і правопорядку. Правопорушення та юридична відповідальність.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 5. Основи Конституційного права України.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 6. Громадянство, правовий статус	1. Вивчення теоретичного матеріалу за

людини і громадянина.	темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Virшення практичних та ситуаційних завдань за темою. 4. Підготовка до контрольної роботи.
Тема 7. Поняття цивільного права та цивільних правовідносин.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Написання контрольної роботи за результатами вивчення тематики змістового модуля 1.
Тема 8. Об'єкти і суб'єкти цивільного права.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Virшення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 9. Цивільні зобов'язання і договори.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Virшення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 10. Захист цивільних прав та інтересів.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Virшення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 11. Основи сімейного права України.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Virшення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 12. Основи трудового права. Трудовий договір. Припинення трудових відносин.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Virшення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 13. Основи трудового права. Робочий час і час відпочинку.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Virшення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 14. Основи трудового права. Соціальне партнерство.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування.

	3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою. 4. Підготовка до підсумкової контрольної роботи.
Тема 15. Основи екологічного та земельного права.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Написання підсумкової контрольної роботи. 3. Залік.

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1 - 15).

Наочні (презентація (Тема 1 - 15).

Практичні (практична робота (Тема 1 - 15), кейс-метод (Тема 1 – 15) семінари-дискусії (Тема 1 - 15).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, яка передбачає такі контрольні заходи:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів;

модульний контроль, що проводиться у формі письмової контрольної роботи за результатами змістового модуля 1 та має на меті інтегровану оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий контроль, що проводиться у формі письмової підсумкової контрольної роботи за результатами вивчення навчальної дисципліни та має на меті інтегровану оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу навчальної дисципліни;

семестровий контроль, що проводиться у формі диференційованого заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль здійснюється на практичних заняттях, шляхом оцінювання рівня володіння здобувачами теоретичним матеріалом та правильністю виконання ситуаційних завдань, кожне з яких максимально оцінюється в 5 балів (максимально всього 65 балів).

Модульний контроль проводиться у формі письмової контрольної роботи за результатами змістового модуля 1, яка включає тестові завдання та оцінюється максимально в 10 балів.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді письмової підсумкової контрольної роботи, яка включає тестові завдання та оцінюється максимально в 25 балів.

Максимально можлива кількість балів за поточний, модульний та підсумковий контроль упродовж семестру – 100 та мінімально можлива кількість балів – 60.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного, модульного та підсумкового контролю за накопичувальною системою. Здобувача слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами поточного, модульного та підсумкового контролю дорівнює або перевищує 60.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Конституція України. Основний Закон України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Загальна декларація прав людини. Міжнародний документ від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

3. Декларація про державний суверенітет України. Декларація від 16.07.1990 р. № 55-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top>

5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

7. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

8. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

10. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

11. Про національні меншини в Україні. Закон України від 25.06.1992 р. № 2494-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>

12. Про громадянство. Закону України від 18.01.2011 р. № 2235-ІІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

13. Остапенко, О. Г. Конституційне право України [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. Г. Остапенко, В. В. Сергієнко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (2,56 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 259 с. : іл. - Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 217-255. – Режим доступу <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25176>

Додаткова

14. Правознавство. Методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня / укл. Л. В. Єрофєєнко, О. Г. Остапенко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (646 КБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. - 91с. - Загол. з титул. екрану. [Електронний ресурс]. – Режим доступу

<http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/24437/1/2021-%d0%84%d1%80%d0%be%d1%84%d1%94%d1%94%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%9b%20%d0%92%2c%20%d0%9e%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%bf%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%9e%20%d0%93.pdf>

15. Анпілогов О. В. Верховенство права як фундаментальний принцип галузі адміністративного права // О. В. Анпілогов, А. І. Жукова // Збірник наукових праць Харківського нац-го педагогічного ун-ту ім. Г.С. Сковороди. Серія «Право». – 2021. – Вип. 34. – С. 72-79. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26659>

16. Лисяк О.І., Соколкін В.Л. Методичні вказівки та завдання для практичних занять і самостійної роботи студентів з курсу «Основи теорії держави». Харків. 2019. Український державний університет залізничного транспорту. 42 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/1709/3/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%B8>

17. Лисяк О.І. Щодо окремих питань правового регулювання безоплатної приватизації земель громадянами України. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Право». 2019. Випуск 30. С. 89-93. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2019_30_12

18. Лисяк О. І. Деякі правові проблеми членства у сільськогосподарському кооперативі та шляхи їх подолання / О. І. Лисяк // Правові виклики сучасності: Матеріали круглого столу, 20 грудня 2022 р. – Харків: Державний біотехнологічний університет, 2022. – С. 75 – 79. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29775>

Інформаційні ресурси

19. Посилання на курс навчальної дисципліни «Правознавство» на сайті Персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=8383>

20. Офіційний сайт ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.un.org/en/>

21. Офіційний сайт ОБСЄ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.osce.org/>

22. Офіційний сайт Верховної Ради України. Розділ «Законодавство України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>